

DISSENTATIO IN MATHEMATICIS

THEORIA
VARIATIONIS NATURALIS

AB

1770

IN ACADEMIA PUBLICA UNIVERSITATIS HALLENSENSIS

DEFENDIT

PHILIPPUS ABRAMO BOHMNERO

1770

GRADU DOCTORIS

ET IN ACADEMIA PUBLICA UNIVERSITATIS HALLENSENSIS

PROFESSORIS PRAECEPTORIS

IN MATHEMATICIS

1770

THOMAS PETERUS GONZALEZ

PHILIPPUS ABRAMO BOHMNERO

HALLE

IN ACADEMIA PUBLICA UNIVERSITATIS HALLENSENSIS

CELSISSIMO AC ILLVSTRISSIMO DOMINO,

DOMINO

HENRICO XI.

SEN. S.R.I. COMITI

DE REVS S,

COMITI AC DOMINO PLAVIAE,

DOMINO IN GREITZ, CRAMIHFELD, GERA,

SCHLEITZ ET LOBENSTEIN,

ST. APOST. REG. STEPHANI ORDINIS COMMENDATORI

&c. &c.

GRATIOSISSIMO SVO DOMINO

SCRIPTVM ACADEMICVM

CEV

DEVOTISSIMAE

VENERATIONIS AC PIETATIS

MONVMENTVM

SE

SVAMQVE FORTVNAM

HVMILLIME COMMENDANS

SACRV M ESSE VOLVIT

HVMILLIMVS AC DEVOTISSIMVS SERVVS

THOMAS CHRISTIANVS GODOFREDVS JAENECKE.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
TUMULTVARIA
VARIOLIS NATURALIBVS
MEDENDI RATIONE.

§. I.

Morbi sanantur Natura et Arte. *Ill*a saepe sola sufficit; *haec*, non nisi Naturae beneficio et adiumento suffulta, salutaris euadit. Aurea hinc regula promanasse videtur, qua adfirmatur: Medicum, in curandis morbis occupatum, Naturam obseruare, viresque eius medicatrices, pro rerum, quae circumstant, diuersitate erigere, de.

A

deprimere, dirigere debere. Cui methodo insistentes omnis aevi Medici, felices, in sanandis morbis, exstiterē, generique humano salutiferi; qui vero, siue ignari, siue nimium sapientes, hanc viam reliquere, homicidae facti, artem salutarem aliis diridendam propinarunt. Numquam ergo *tumultuaria* morbis medendi methodus eligi debet, i. e. ea, qua, Naturae moliminibus susque deque habitis, e vaga obseruatione atque ratiociniis, suis illecebris nimium placentibus, remedia eruuntur atque auxilia. Numquam vero magis eiusmodi methodus suum extulisse visā est caput, quam in variolarum naturalium curatione. Quot heroica medicamenta, non expensis recte aegri conditionibus, exhibentur! Quot ingenii figmentis, Naturae interdum beneficio non nocentibus, methodus non raro debetur, quam commendatissimam esse in variolis boni somniant Viri! Liceat mihi, cum variolarum naturalium curatio adeo famosa facta sit, nostris imprimis temporibus, heroica quaedam remedia perustrare, quorum abusus, variolas naturales, fat benignas, saepe lethales reddidit.

§. II.

Venae sectione.

Est ea morbi variolosi natura, vt febre plerumque stipe-
tur, ad inflammatoriam accedente. Nunc cum venae sectio in-
ter optima, et recte quidem, referatur antiphlogistica: hinc sine
dubio ratio peti debet, quare tot Medici, variolas naturales curan-
tes, venae sectionem, eamque saepe plus vice simplici institutam,
commendant. Neque damnari huius remedii vsus potest, quan-
do plethora magna, febris inflammatoria excedens, et, ab vna al-
terae causa productae, enormes sanguinis congestiones versus in-
teriora loca obtineant. Cum vero variolae naturales dentur, quas
conditiones contrariae comitantur; cum variolae imprimis existant,
quibuscum, febris inflammatoriae loco, aut putrida, aut lentae
neruolae species, notante НУХНАМО, coniungitur: patet, dari
variolarum naturalium casus, quibus nequit, sine aegri damno
venae

venae sectio opponi. — Materia variolosa, vi vitae ad habitum corporis externum propulsa, optime eliminatur. Plethora vrigens, febris inflammatoria magna, congestio enormis versus loca interiora, hanc virium naturae humanae actionem impediunt. Sunt ergo cita, sufficiente, saepeque repetita venae sectione tollenda. Quodsi vero eorum impedimentorum nullum adsit: sanguinis euacuatio debilitat, viresque naturae frangendo materiam nocivam retinet in corpore, quod, quanto cum aegri incommodo fieri debeat, nemo non videt. Idem de reliquis temperantibus dicendum, quae debilitant, qualia sunt nitrosa. Optime conducunt, quando febris variolosa nimis valida est; nocent, quando aut moderata, aut nimis parva existit.

§. III.

Qui methodum calefacientem adeo damnavit optimus s. v. *Opiata.*
DENHAMVS: opiata, in curandis variolis naturalibus, non solum admittit, sed etiam commendavit, praeconcepit illa opinione, qua opio refrigerans adscribitur virtus, non minus, quam alii imbutus. Neque defuerunt laudatissimi Viri, qui eius vestigia praeferebant, in febre maxime secundaria opiata, varias ob causas, laudantes atque adhibentes, idque parca non semper dosi. Mihi ea de re obortis disceptationibus: breuiter ea exponam, quae opiatorum in variolis usum respiciunt. Febris variolosa modo inflammatoriae, modo putridae, modo lentae nervosae naturam geniumque induit. Si *inflammatoria* variolas comitetur febris: excelsa plerumque observatur, ut, ad eam cohibendam, methodo antiphlogistica opus sit. Quare tunc opiata, relata ad hanc febrim, conducere nequeunt, utpote quae, exacte id docente *Celeberr.* TRALLES, sua natura calefaciunt, corque atque arterias ad maiores contractiones sollicitant. Fit interea nonnumquam, ut, quam dixi, febris nimis sit parva, educendae materiae variolosae per cutaneum corporis habitum impar; atque eo in casu, ut analeptica

leptica et irritantia generatim, sua laude non destituuntur opiata, aromatibus plerumque, ut credunt, simul correcta, vel ab ipso TISSOTO tunc cum fructu vsurpata. Si putrida adfit febris: opiata, licet a tot Medicis his maxime febribus destinata legantur, reiici debent, cum resoluant sanguinem eumque attenuent, atque id putredinem augere soleat, quod sanguinem, nisi simul antisepticum forsitan existat remedium, dissoluit. Neque dici debet, opiata his in febribus cordis debilitati sanguinisque fracto impetui, irritante sua virtute, consulere. Longe enim melioribus gaudet Medicina remediis, quae antiseptica simul, virium torpori, febribus putridis sollempni, occurrunt, quae inter Camphora, Cortex, acida mineralia tam diluta, quam dulcificata palmam reliquis praeripere videntur. Si demum *lenta nervosa* accedat febris: fugienda certe omnia, quae neruorum debilitatem augent. Quis vero est, quin sciat, opiata, sensilitatem vimque musculorum insitam minuentia, genus neruosum torpore afficere?

§. IV.

*Eorum noxae ulte-
rius expli-
cantur.*

Possunt quoque opiata alia damna inferre. Cum enim sudorifera sint: noxae omnium sudoriferorum, in variolis adhibitorum, debilitatem nempe, defectum feri, immeabilitatem humorum, enormem materiae variolosae copiam, sibi relicta, producunt. Praeterea inter omnes constat, quantum, in confluentibus variolis, saluatio conducatur, quam minui opiatorum vsu nemo nunc facile negabit, cum vim neruorum infringat. Interdum porro critica contingit, primarum viarum ope, materiae variolosae euacuatio; verum hanc quoque opiata sufflaminant. Quis denique non videt, opiata omnia ferme symptomata variolosi morbi intendere posse? Opium congestiones versus caput, laesam respirationem, aestum, somnum profundum, stuporem, febriem etc. producit; morbus vero variolosus his ipsis symptomatibus iam stipatus cernitur. Neque facile opium, ob eas, quas adferunt, rationes laudem

laudem in morbo varioloso meretur. Refraenare eius vsu student, quam excedere iudicant, febrim. Satisne vero bene? Non admittent id certe, qui naturam opii norunt, geniumque febris variolosae intelligunt. Nascitur variolosa febris partim ab acri, sanguinis massae illato, partim a commota, plerisque in casibus, inflammatoria sanguinis spissitudine; vtroque enim corpore cordis substantia irritatur et arteriarum. At enim vero opium, licet potenter resoluat, diathesin tamen inflammatoriam, pro ratione omnium remediorum, quae exaestuunt, auget, eo id magis perficiens, quo valentius sudorem pellit. Acre etiam variolosum minime emendat et corrigit, quod nemo facile affirmabit; nec copiam etiam eius, licet sudorem moueat, minuit, cum 1) facto sanguinis orgasmo, quantitatem illius facile augeat; 2) saluationem supprimat; atque 3) sudores saepe, nondum cocta materia variolosa, pellat, maligne sic, expulso benigno sero diluente, miasma ipsum retinens. Cum ergo causas febris variolosae opium vix imminuere valeat: nec excedenti ei destinari poterit, praecipue cum a commouente eius atque sudorifera vi dolor et inflammatio pustularum variolosarum, nouae febris causae, increfant, atque resorptae materiae purulentae in ichorem mutatio adiuuetur, eius vero per intestina euacuatio, adeo interdum salutaris, impediatur. Nonne vero febris ista variolosa ideo forsitan ab opio suis circumscribitur limitibus, quod opium sensibilitatem et irritabilitatem minuit, quibus scilicet imminutis, febris, praesente licet eius causa, aequè minus contingere possit, ac dolor, si, eius causa praesente, genus neruicum obrundatur? Verum perpendi debet, quod opium, licet praedictas corporis vires imminuat, cordis tamen et arteriarum motus augeat, quod *Celeberr.* TRALLEs luculenter docuit, atque in variolosa febre, vt vidimus, eius praeterea causas valentiores reddit — Inquies porro aegrorum opiata indicare quibusdam videtur. Sed opium motum sanguinis intendit, auget quoque pustularum inflammationem, dolorem inde pendentem atque

congestionem versus pectus et caput; salivationem contra ea minuit; quibus non raro inquietas aegrorum tribui debet. Praeterea monuit TISSOT, somnum in variolis non adeo optandum esse, (vid. EIVS Epist. de Variol. Apopl. et Hydr.); ut ideo nec haec opii virtus satis bona in variolis praedicari possit.

§. V.

*Vsus Opii
in variolis.*

Quamvis autem ex his constare credam, opium multas magnasque noxas in variolis producere, nec posse, eam ob causam, pro remedio haberi, sine quo variolarum curatio, si malignae imprimis fuerint, perfici nequeat, quae quidem praekoncepta opinio multorum, adhuc Medicorum animis alte infixae haeret: attamen incidunt interdum casus, qui opii usum in variolis postulant. Ut enim de febre inflammatoria nimis parua nil dicam, quod nempe monui iam § III.: magna nonnumquam generis nervosi mobilitas, quam vocant, opiata requirit, cum, illa praesente, variolarum eruptio aut plane impediatur, aut inconstans tamen euadat. Conducunt quoque, quando excretio per primas vias, aut vomitu aut diarrhoea sese declarans, *symptomata* praesto est, quam compescunt et refraenant. Atque haec de Opiatis dicta sufficient. Vid. pluribus *Celeberr. TRALLES Tr. de Opio Sect. II. EIVSDEM Tr. de Infit. variol. vel admitt. vel repud.*; et TISSOT Ep. cit.

§. VI.

*Emetica et
purgantia.*

Sed emeticorum quoque et purgantium usus, in variolis curandis, inualuit. Sunt, qui iisdem semper utuntur, sunt, qui interdum ea in auxilium vocant. Quod priores attinet: videntur sic iudicare. Quando variolosus morbus aegrum aggreditur: nausae, vomitiones et actuales vomitus contingunt, non raro etiam diarrhoeae adsunt. Nunc vero naturam imitari licet. Quae ergo cum materiam variolosam ipsam, primarum viarum auxilio,

xilio, expellat: Medicum emeticis et purgantibus vti oportet. Praeterea *Celeberr.* DIMSDALE vsu laxantium eruptionem variolarum praepedire studet, censens, quouis id modo perficiendum esse. Liceat iam nostram de his rationibus sententiam ferre, easque paullo exactiori examini subiicere. Fatendum omnino est, solere naturam, in variolarum naturalium accessione, vomitus modo, modo diarrhoeas excitare. Non ideo tamen licebit, emetica statim aut purgantia exhibere. Quando enim Medici affirmant, viam, quam in expellenda materia nociva natura eligit, sequendam esse: id de natura, bene agente, intelligunt; alias enim sudores quoque colliquatios, diureses nimis largas, et vomitus, passioni iliacaecedentes, promouere liceret, quod, credo, nemo defendendum suscipiet. Quare vsus emeticorum et purgantium ideo commendatus in variolis, quod natura ipsa vomitus et diarrhoeas producit, si variolae naturales ingruunt, quaestionem de salubritate harum excretionum iam decisam esse ponit. Verum notum est, tantum abesse, vt indicatae excretiones in varioloso morbo semper sint salutares, vt potius interdum valdopere noceant. Quamuis enim in aegris, quorum primae viae crudiatum copia repletae sunt, salutares existunt; licet etiam in his, qui variolis confluentibus laborant, ideo conducant, quod, cum cutis tunc non omnem materiam variolosam recipere queat, reliquam eius materiae partem educunt, atque hinc SYDENHAMVS eos recte vituperauerit, qui eiusmodi euacuationes supprimunt: tamen vomitus atque diarrhoeae, variolas naturales comitantes, dantur, quas salutares nominare non licet. Non raro enim accidit, vt istae euacuationes excedant, hincque aegrum debilitent atque variolarum eruptionem in cute impedian; non raro etiam symptomatae solum sunt, ideo contingentes, quod contagiosa materia primas maxime vias ingressa est; non raro demum soli debilitati debentur, quae, cum promouendae materiae variolosae ad cutim impar sit, eam primis infert viis. Quae ergo cum ita sint: non possunt

possunt istae euacuationes semper salutare dici, neque hinc etiam semper licebit, naturam imitari. Praeterea in morbis, ab acris oris, salutare interdum vomitus aut diarrhoeae comparent sic, ut naturam ipsam sufficere constet; quibus ergo in casibus, si obueniant in variolarum naturalium decursu, nec purgantibus, nec emeticis opus erit. Denique perpendendum est, praecipuam, qua natura materiam variolosam euacuet, viam esse cutim; reliqua itaque loca secretoria, ut euacuetur materia variolosa, non, nisi in necessitatis casu, eligenda esse, ea praepremis, quae, si excernant materiam, magna facilius inferunt incommoda, quibus locis ventriculus maxime adnumerandus venit. Sed reponi posset, contagiosam variolarum naturalium materiam primas vias praecipue ingredi, hincque, ut ea iterum expellatur, emetica modo, modo purgantia indicari. Respondeo. 1. hanc ideo methodum in praecauendis magis, quam curandis variolis naturalibus conducere. 2. materia variolosa, cum subtilioris sit naturae, adeo facile absorbentia primarum viarum vasa ingreditur, ut vix cito remediorum emeticorum et purgantium vsu variolosus morbus praecaueri possit. 3. Medicus rarissime vocatur tam mature, ut vix haustam materiam variolosam sic eliminare cum fructu possit. 4. cum materia variolarum naturalium per pulmones etiam aliasque respirationis vias cum corpore communicari queat, vereque saepe communicetur: sequitur, vel omnibus concessis, emetica et purgantia non semper adhiberi posse.

§. VII.

Argumentum Celeberr. DIMSDALE perpenditur.

Supereft, ut ad ea quoque respondeam, quae, ad commendandum in variolis naturalibus emeticorum et purgantium vsum, adduxit *Celeberr. DIMSDALE*, famigeratissimus nostra aetate insituarum variolarum patronus. Cum ipsi videatur eruptio variolarum in cute non leuia incommoda producere: eo admittitur, ut variolosa materia, quantum fieri queat, aliunde dirigatur, id quod

quod maturo remedii, primarum viarum canalem purgante, inter alia perficere studet. Qua de re pluribus confer. EIVS Neue Methode für die Einspropfung der Pocken etc. Zürich 1768. Neque hanc methodum insitiuis solum variolis destinat, sed etiam naturalibus, licet eius in his salubritatem minus praedicare videatur (l. c. p. 75. seqq.). Nos, variolis insitiuis missis factis, naturam earum, quae naturales sunt, cum praedicta tantum comparabimus medendi methodo. Monui iam §. anteced. vires corporis humani, si laudabiliter etiam agant, variolosam materiam ad habitum cutaneum propellere, eandemque, hac selecta via, eliminare. Videtur quoque is locus, cum et satis amplus sit, et minus nobilis, satis esse aptus ad exterminandam, quae concitat variolas, materiam. Nunc vero cum statuunt Medici, idque recte quidem, quod via, quam bene operans natura indicat, feligenda sit: sequitur, methodum *Celeberr.* DIMSDALE, isti legi e diametro aduersam, sua destitui laude. Ductus ea lege Medicus non nisi tunc remedia eiusmodi dabit euacuantia, quando obseruat, adeo magnam esse materiae variolosae copiam, ut cutis capiendae et fouendae huic miasmatis impar sit (quo etiam in casu natura ipsa salutarem diarrhoeam, ut in variolis infantum confluentibus, excitare solet) atque naturam ipsam vel nullam aliam, quae satis apta sit, aut, quae per intestina contingit, excretionem moliri — Negari nequit, quod vrget *Celeberr.* DIMSDALE, eruptionem variolarum suis stipari incommodis, quae saepe magna sunt, atque praeterea vitia interdum relinquere, quae cutaneum habitum aut deturpant, aut alio modo laedunt. Nonne vero haec ipsa aut similia contingere possunt, quando materia variolosa ad primas vias, quouis modo, deriuatur? Vasa certe primarum viarum iis respondent, quae cutaneum habitum perambulant, quo etiam fit, ut simile fluidum secerant. Quare materia variolosa, vel copia, vel qualitate peccans, aequae facile primas vias, ac cutim, inflammare ac exulcerare valet. Quae quidem istius materiae actio eo erit facilior, quo

B

faci-

facilius fieri potest, vt, ob minorem primarum viarum amplitudinem (si nempe cum vniuersa cute comparentur), pars materiae in vasis atque cellulari subsistat; eoque etiam tristior, quo magis internae sunt, quae laeduntur, partes. Neque quis credat, imaginaria haec esse. Docuit obseruatio, interiores quoque partes variolis interdum deturpari. Nonne simile quid ea in primis viis methodus, quae eruptionem variolarum in cute omni modo praepedire studet, efficere valet? Sed prouocabunt forsitan, qui methodo *Celeberr.* DIMSDALE fauent, ad obseruationes, quae docent, per vascula ventriculi et intestinorum materiam magis viscidam et spissam, quam per cutis poros, expelli posse; concludent hinc forsitan, materiam variolosam, licet in cutaneis vasculis subsistat, primarum viarum vasis inhaerere non posse, nec valere ideo, si eius praeprimis euacuatio aptis sustentetur remediis, ea mala producere, quae eam, retentam in cute, famosam reddiderunt. Nunc minime nego, posse in intestinis spissiore, quam in cute, materiam fecerni, cum obseruationes vere doceant, materiam purulentam hic non adeo infrequenter deponi, quae cutanea vascula, quantum experientia hucusque testata est, transire nequit. Cum vero materia variolosa, non ob solam spissitudinem, sed potius ideo praecipue in vasis subsistat, quod acris existit atque irritans, prouti id, aliis argumentis omissis, vel illae variolae comprobant, quibuscum resolutio sanguinis summa coniuncta deprehenditur: nec illo, quod dixi, argumento sic vti possumus, vt exinde colligatur, non posse in primarum viarum canali ea a variolosa materia enasci mala, quae eius in cute sequuntur vim atque potentiam — Raro praeterea occasionem Medici nanciscuntur, methodo *Celeberr.* DIMSDALE, in curandis variolis naturalibus, vtendi, quod vel ipse *Celeberr.* Vir sensisse videtur (l. c. p. 77.). Plerumque enim tunc demum accersitur Medicus, quando eruptio variolarum aut proxime instat, aut iam facta est; quo in casu fatetur DIMSDALE, non posse ab eius methodi vsu multa com-
moda

moda expectari - Denique variolae naturales dantur, quae mites sunt atque benignae, quaeque, nisi turbentur aut male tractentur, vix vnumquam ideo nocent, quod cutis habitum afficiunt; in his ergo inutilis certe erit indicata methodus, nonnumquam forsitan nociva, quod morbum turbat, qui non turbatus quam optime soluitur - Caeterum reliquam eius methodi, quam DIMSDALE tam in naturalibus, quam insitiuis variolis tractandis, commendavit, partem dein considerabimus (§. IX.).

§. VIII.

Hucusque dicta eo tantum respiciunt, ut ostendatur, usum remedium, per primas vias euacuantium, non *semper* debere in variolarum naturalium curatione admitti. Iam vero inquirendum (§. VI.): annon *interdum* laudem mereantur ac commendationem? Quod affirmare nullus dubitabit, qui naturam variolarum bene intellectam in memoriam reuocat. Atque *primo* quidem variolae naturales subiecta nonnumquam inuadunt, quorum primae viae cruditaribus, malum morbi euentum praesagientibus, turgent; ad quas itaque expellendas, pro rerum, quae circumstant, diuersa ratione, modo emericis, modo purgantibus vti possumus. Saliuatio *dein* variolosa emeticorum nonnumquam usum sibi vindicat. Quando enim ea maligne, ut fieri interdum solet, subsistit: praeter diluentia aliaque remedia, quae causis impeditae huius euacuationis obuiam eunt, emetica indicantur, ut nausea excitata corporeque concusso, excretionem reuocent, quae suffocationis saepe metum iniicit. Laxantia quoque requiruntur, quando copia materiae variolosae adeo est magna, ut eam omnem cutis recipere vix possit; quando impetus humorum versus cutim, excedente febre inflammatoria, nimis est validus; quando congestiones versus partes superiores nimium vrgent; quando excretio aliqua adeo obseruatur parca, ut incommoda inde oriantur; quando demum purulenta materia, in febre variolarum confluen-

Usus emetic. et purg. in Variol. natur.

tium secundaria, nimium in sanguine abundat, quo in casu, ductum naturae sequentes MEAD ET FREIND, praestantissimos obseruarunt laxantium effectus. Quod caeterum euacuantia haec leniora esse debeant; quod clysteres emollientes in spasms quoque intestinorum, renum et vesicae urinariae, si variolis naturalibus accedant, conducant, adeo facile intelligitur, vt non opus sit, pluribus id argumentis aut euincere, aut corroborare.

§. IX.

Aër frigidus et aqua frigida.

Methodus, quam DIMSDALE dilaudauit, nos ad aëris frigidi et aquae frigidae effectum ducit. Vt nempe *Celeberr.* DIMSDALE cutim, quantum possit, contra variolarum eruptionem defendat: aërem etiam frigidum aquamque frigidam commendat; certumque omnino est, quod, habitu cutaneo sic constricto, variolarum eruptio multum praecaueri debeat. Praeter hunc vero, quem praefixum habet, finem, aliud quid est, quod frigoris vi et efficacia impetrare annitur. Febrem nempe variolosam tantum abest, vt laudet, vt potius damnet atque nocuam iudicet. Frigoris ergo virtute eam suppressere studet. Neque negari potest, hac ratione febrem variolosam multum decrescere debere. Frigus enim motus fluidorum intestinos aut praecauer, aut mitiores reddit; frigidus itaque aër, cuti organisque respirationis applicatus, frigidaque aqua ingurgitata materiae variolosae in sanguinis massam actionem, hincque etiam febrem, inde producendam, refrænare potest. Frigus praeterea, sanguinem condensans solidaque constringens, celeriori sanguinis motui, quamdiu eius actio durat, repugnat, indeque etiam febrim, cuius quidem essentia in nimis accelerato sanguinis motu posita esse inuenitur. Quid iam de laude huius methodi statuendum? Regimen in variolis calidum damnauit iam optimus et numquam satis laudandus SYDENHAMVS; is ipse summus frigoris et methodi antiphlogisticae existit patronus, vt eum etiam MORTON, SYDEN-

DEN-

DENHAMII cuius, passim vituperauerit, censens, SYDENHAMIVM, morbi variolosi diuersitates non satis distinguentem, nimium quandoque fuisse in frigidi regiminis laude. Sed calida est haec SYDENHAMII methodus, si ad eam referatur, quam DIMSDALE extulit, interque Medicos celebrem reddidit - . Missis vero ambagibus reuocemus hanc methodum ad examen, paullo sollertius instituendum. Febrem variolosam omnes, quantum scio, Medici tamquam salutare naturae conamen considerant, quo tam praeparatio & coctio, quam euacuatio materiae morbosae impetrari debeat. Neque in ea illos re errasse, vel ipsa natura et obseruatio distant. Non potest enim satis apte materia variolosa euacuari, nisi eius, vi solidorum perficienda, praecesserit coctio, neque potest sufficiens huius materiae excretio contingere, nisi, motu sanguinis paullulum intensiori, cuti aliisque locis se et excretoriis aptis inferatur. Nemo ergo non videt, requiri ad morbum variolosum, quam optime soluendum, febrim aut motus saltem febriles. Qui ergo variolas naturales curare annititur, huius febris sic rationem habere debet, vt moderatam sibi relinquat, *excedentem* minuat, *nimis paruum* validiorem reddat. Plenaria itaque huius febris suppressio non potest non aegris plus minusue nocere. Neque interpositus purgantium vsus (§. VII.) omnes semper noxas praecauere poterit, cum aqua valde frigida deriuatam ad intestina variolosam materiam eo facilius in coarctatis vasis retineat, sicque damna, quae adduxi §. VII. quaeque retentioni materiae variolosae debentur, adiuuare queat et accelerare. Neminem etiam tristissimi nimii frigoris, in variolis naturalibus admitti, effectus fugere possunt, licet quandoque frigus, si variolosus nimio aestu flagrauerit, optimum attulerit auxilium. Denique nec ideo laudari debet haec methodus, vt *Celeberr.* DIMSDALE videretur, quod eruptioni variolarum in cute obicem ponit. Confer. §. VII.

retur casus, quem candidissimus Vir ipse narrat l. c. pag. 170. seqq. Vir quidam, benignis insitiuis variolis correptus, temulentia primo capitis, dein insensibilitate, vera denique et lethali apoplexia afficitur. Narrat equidem *Celeberr.* DIMSDALE, aegrum, ut ipsi ex adstantibus vnus dixerat, nimiam carnis assumisse quantitatem; videturque IDEM, licet non aperte, lethalityatem morbi errori huic diaetico dare. Methodum tamen magis in culpa fuisse, patet, si consideretur 1) aegrum negasse, nimiam se carnis copiam ingurgitasse, idque praesente eo, qui id affirmauerat; 2) eundem, post XLVIII. circiter horas ab assumptione carnis, lethali demum correptum esse apoplexia, cum ea alias, si a nimia ciborum ingurgitatione pendeat, citius insequi solet; 3) aegro, altero ab assumptione nimia ciborum die, datum fuisse purgans, quod vitium admissum emendare poruisset; nihilo minus tertio die subsequeretur apoplexia. Facile ergo Clarissimo Viro, qui transtulit *Celeb.* DIMSDALE libellum, quique mortem aegri assumptioni ciborum minus, quam methodo medendi tribuit, assentior.

§. X.

Vesicatoria.

Magnam etiam laudem, in curandis variolis naturalibus, adepta sunt *vesicatoria*; ut etiam audias interdum, Medicos non solum lata vesicatoria commendare, sed eiusmodi quoque, quae totam corporis peripheriam paene inuoluunt. Vesicatoria, quatenus e cantharidibus componuntur, cutim valide irritant; vlcus cutaneum efficiunt; parsque eorundem soluens, irritans, vias in primis vrinarias, sanguinemque in putrilaginem conuertens, resumitur per absorbentia vasa. Hinc boni maliq; cantharidum, indeque paratorum vesicatoriorum, effectus in variolis naturalibus intelliguntur. Quodsi nempe, ob virium torporem, aut eruptio variolarum naturalium languidius contingat, aut earum retrocess.

trocesso metuenda sit: veficatoria, vt omnia cutim irritantia, conducere poffunt. Quodfi etiam materia variolofa vel in capite, vel in pectore, vel in alia parte interiori nimium accumulati videatur: veficatorium, cuti adplicatum, cum irriter, reuulfionem materiae efficere valet. Ipfum quoque illud, quod veficatoria relinquere folent, vlcus, quodque apertum feruari poffet, non minimam materiae variolofae quantitatem expellit; hincque infignis est efficaciae. Quibus tamen non obftantibus, poffunt veficatoria, ad curandas variolas naturales adhibita, damnofa euadere ac nociua. Cum enim pars cantharidum, vaforum abforbentium ope, fanguinis maffae inferatur, et cantharides, vt notum est, fanguinem adeo refoluere valeant, vt eum putridum reddant: in ea variolarum specie, quacum putrida connexa est febris, cautus veficatoriorum praecipitur vfus. Videri equidem poffet, ac fi fuma virium proftitio, torpor inprimis generis neruofi, atque pulfum celeritas maior, quam fortitudo, quae in putrida variolarum febre obtinere folent, veficatoria indicent; videri quoque poffet, quod vlcera hic, a veficatoriorum vfu in cute relicta, fummae fint efficacitatis, cum materiam, cuius infignis copia aegrum opprimit, euacuent; quodque damna, a cantharidum externo vfu in fanguine oriunda, acidorum et decoctorum emollientium, largius hauforum, vi, et praecaueri et fuperari queant. Sunt tamen, quae ad ea responderi poffunt. Quod enim primo fummam illam, quacum putrida variolarum febris ftipata incedere folet, debilitatem attinet: ea non fola veficatoria indicat, cum, ea praefente, finapifini, acida mineralia vel diluta vel dulcificata, camphora, china et plura alia analeptica & irritantia aequae, ac veficatoria, conducant, his omnino praeferenda, vtpote fanguinis putredini aduerfa. Vlcus dein artificiale, quod ab vfu veficatoriorum remanet, magni quidem est momenti; at enim vero id,

id, si eo opus fuerit, non solum cantharidum, sed aliorum quoque valde acrium et irritantium, externo vsu impetrari potest. Denique verum quidem est, quod acida et decocta emollientia cantharidum in sanguinem actioni adversa sint: vix tamen sufficient, quando magna, quando multa, vt nonnulli volunt, vesicatoria cuti imponuntur; neque his omnibus cautelis opus erit, si vesicatoriorum loco, alia aequae valentia remedia feligantur atque selecta vsurpentur — Si febris variolarum *inflammatoria* magna fuerit: vsus vesicatoriorum non minus vituperium meretur. Cum enim excedens eiusmodi febris antiphlogistica methodo refrænari debeat: omnia sine dubio vitanda sunt, quae sanguinem commouere valentius possent. Nunc vero vesicatoria, tamquam corpora fortiter irritantia, quorumque acerrimae particulae sanguini admiscuntur, non possunt non sanguinis motum intendere, quod vel salutaris eorum in febre nimis torpente effectus declarat atque corroborat. Quare etiam in eo, quem dixi, casu vitanda sunt et reiicienda. Nonne vero vesicatoriorum forsitan vsus congestiones humorum versus cerebrum, oculos, faciem, pectus, quae plerumque in excessu huius febris adsunt, indicant? Verum enim vero gaudet Medicina remediis, vesicatoriis in eo casu longe melioribus. Clysteres emollientes, balnea, inferioribus partibus applicata, cataplasinata aut emollientia, aut irritantia, pedibus admota, huc referri possunt. Nonne autem cantharidum externus vsus in hac febre dilaudandus, quod a vi particularum resorptiarum attenuante, diarrhesis inflammatoriae resolutio, hincque febris decrementum, expectari possit? Iudicauit sic *Clar. CLOSS*, cuius tamen argumentis obuiam iuit *Illustr. PRAESES* in *Dissert. de malignitate variol. natural. tempestiuo vesicator. vsu auertenda* (Hal. 1767.) §. III. Neque facile sanguinem, sic inspissatum, vt esse in febribus inflammatoriis solet, resolueri valent, cum
notum

notum sit, hanc sanguinis spissitudinem ab omnibus istis remediis increfcere, quae, licet attenuent, sanguinem tamen commouent, caloremque augent — . Ex dictis ergo pater, 1) vesicatoria minime eius esse indolis, vt semper in morbo varioloso conducant; 2) absouum esse, aut nimis lata vesicatoria corpori varioloso applicare, aut totam fere peripheriam iisdem inuolueri, quod vel dolor, quem ista remedia, in sensibilibus praepriis subiectis, efficiunt, interdicit. Nactus caeterum hac de vsu vesicatoriorum, in variolis naturalibus, differendi occasionem, dictis, monente *Illustr. PRAESIDE*, tantum addo, *EVM* post editam, quam adduxi, dissertationem academicam, vesicatoriorum loco rubefacientia solum applicasse, eosdemque, ac a vesicatoriorum vsu, salubres in variolis effectus obseruasse; quo ipso simul confirmatur, vesicatoriis non adeo in variolis opus esse, ac plerumque arbitrantur.

§. XI.

Est ea fere omnium heroicorum medicamentorum conditio, vt, cum morbis quibusdam grauibis aliisque remediis non cedentibus debellandis paria esse deprehendantur, eo facile Medicos adducant, vt iisdem nimium vtantur inque casibus ea commendent, in quibus commendari non debebant. Qui Opii, Martis, Mercurii, Chinae aliorumque fata in memoriam reuocat, minime ea de re dubitabit. Non mirandum ergo, quod mercurialium vsus, in naturalibus etiam et insitiuis variolis, a quibusdam laudetur atque praestantissimus iudicetur. Atque possent quoque vt id confirmetur, argumenta afferri, a natura variolarum et mercurii desumpta. Mercurius nempe eiusmodi saepe morbos egregie sanat, qui corrupto sero acrique lymphae debentur, quod vtrumque fluidum, si morbus variolosus adsit, singulari acrimonia laborat. Praeterea mercurius in glandulas praepriis salua-

Mercurialia.

saliales agit, fluidaque corrupta, producta eorum resolutione, hac via expellit; sed notum est, variolosam etiam materiam sponte huc vehi, atque salutare cum euentu exterminari. Videntur denique mercurialia, cum subtilia sint, minima corporis vasa permeare, sicque reliquias, a retenta materia variolosa oriundas, quam optime praecauere posse. His certe aut similibus argumentis factum est, vt a nostri aevi Medicis tantum mercurialia passim laudentur. Quidquid vero in eorum laudem dici solet: ab eorum vsu, si variolae naturales curandae veniant, cauendum erit. *Primo* enim manifestum est, mercurialia viru variolosum non corrigere, vt miasma venereum emendare solent. Quamuis enim BOERHAAVIUS crediderit, posse forsitan materiam variolosam mercurialium vsu ita subigi ac emendari, vt corpori amplius non noceat: hanc tamen speciosam theoriam obseruationibus repugnare atque ipso euentu corruisse, neminem facile fugiet. Quodsi mercurialia ea insigni efficacia gauderent: non potuissent vnquam malignas excitare variolas, quas tamen vere produxerunt. Neque etiam variolae tunc obseruari debuissent a diuturno mercurialium vsu; cui iterum experientia contradicit ac refragatur, cum doceat, in media interdum mercuriali saluatione variolas abortas esse. *Secundo* mercurialia febre variolosae non facile destinari possunt. Inter summa enim debent attenuantia referri; augerent itaque eam variolosam febrem, quae ad naturam putridae accedit. Cum sanguinem attenuare valeant: videri quidem posset, ac si, in febre variolarum inflammatoria, vt spissus sanguis resolueretur, adhiberi queant; cum vero motum simul sanguinis intendant, longe alia hic requiruntur resoluentia, ea scilicet, quae antiphlogistica sunt. Quando demum febris variolosa lentae neruosae naturam induit: roborantia et irritantia antiseptica indicantur, minime autem mercurialia. *Tertio* inter omnes constat, quam facile mercurialia sanguinis putredinem inducant. Nonne vero morbus variolosus, sua natura

natura

natura, in putridum facile sanguinis statum abit? *Quarto* demum nec ideo mercurialia commendari in variolis debent, quod materiae variolosae euacuationi inferuire videri possent. Vt enim haec perficiatur: corpore, quod putredinem adeo facile inducit, non opus est; sunt alia blandiora resoluentia et diluentia, quae tunc indicantur, quando natura ipsa non sufficit. Quare nulla vera potest ratio assignari, quae usum mercurialium in variolis suaderet, eo magis reiiciendum, quo certius nunc ex obseruatis constat, mercurialia pessimas induxisse variolas, nec optimorum Medicorum arti cedentes.

§. XII.

Superfunt in hac tractatione sudorifera dicta, quae ex resinosis, potenter resoluentibus et commouentibus, atque spirituosis, plus minusue dilutis, parari solent, ac magna interdum copia aegris propinari ac praescribi solent. Possunt inter illa mitiora, quae antiseptica simul virtute gaudent, vt *Punch* Anglorum, in putrido variolarum statu indeque orta debilitate summa, egregiam opem adferre. In febre autem inflammatoria variolarum excedente nocebunt, cum tenuissimam sanguinis partem, quae retineri debebat, expellant, sanguinem commoueant, saluationem salutarem supprimant atque statum inflammatorium augeant aegrumque debilitent. Nonnulla inter ea, quae potenter sudores pellunt, atque infusa vi antiseptica destituta sunt, sanguinis etiam massam putridam reddere possunt, idque tam ob enormem, quem efficiunt, aestum, quam ob vim resoluentem, qua insigni gaudent. Est enim ea omnium resoluentium, quae simul commouent, natura, vt, in febribus inflammatoriis vsurpata, spissitudinem sanguinis inflammatoriam vel augeant, vel eandem, vere producta eius resolutione, in putridam commutent materiem. Vtrumque autem aegro varioloso nocet.

T A N T V M.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

2. *Parlamentsgesetz* über die...
Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

ULB Halle

3

001 516 159

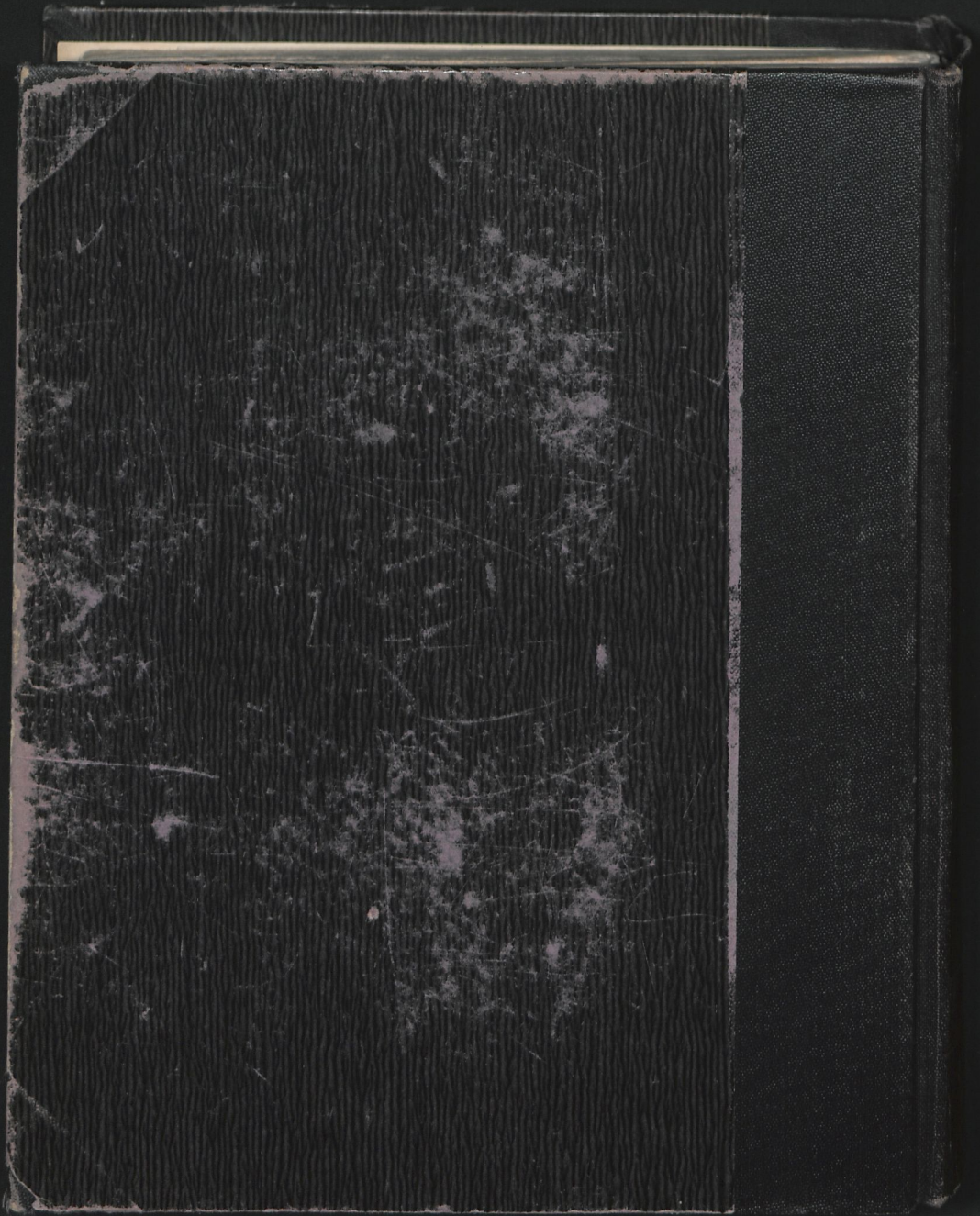

56

1018

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA 8
DE
TVMVLTVARIA
VARIOLIS NATVRALIBVS
MEDENDI RATIONE 1769/19

QVAM
INDVLTV GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE
D. PHILIPPO ADOLPHO BOEHMERO

FACVLTAT. MED. SENIORE ETC.

PRO
GRADV DOCTORIS
ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS RITE CONSEQVENDIS

D. II. OCTOBR. CIOIOCLXIX.

PVBELICE DEFENDET

AVCTOR

THOMAS CHRISTIANVS GODOFREDVS JAENECKE
RVTHENO-VARISCVS.

HALAE
LITTERIS HENDELIANIS.

IV. 2. 10. 25. 88